

Mindkét szerző hangsúlyozza, hogy a kombinált eljárások eredményeként szerzett anyag feldolgozása megnehezíti a kutató munkáját. De megéri a fáradságot, mert nemcsak *becsületesebben, hívebben tükrözi* a valóságos társadalmi viszonylatokat, hanem a marxista szociológiai kutatásoknak a társadalmi haladás-hoz való pozitív hozzájárulását is eredményesebbé teszi.

A két tanulmányban felvetett — nézetünk szerint — leglényegesebb kérdések vázlatos áttekintése is meggyőzően bizonyítja, hogy az empirikus síkon mozgó szakszociológiai adatgyűjtést is komoly elméleti és módszertani problématisztázások kell hogy megelőzzék. Ezek hiányában a kutatók a gyakran nagy fáradsággal összegyűjtött tényanyagot nem képesek megfelelő módon felhasználni. Legfeljebb a szakszociológiai kutatások szempontjából alárendelt jelentőségű *meny-nyiségi* viszonylatok feltárására lesznek alkalmasak. Ez azonban még nem jelenti, hogy eredményes konkrét szociológiai kutatásokat csak az erre képezített szakszociológus végezhet. Szalai Darwin világ körüli útja idején vezetett naplójára és Egon Erwin Kischnek *A gyilkos anyja* című írásaira hivatkozik mint szociológiai és szociálpszichológiai megfigyelésekben gazdag, tudományos értékű konkrét szociológiai jellegű munkákra.

Azt hisszük, nem ferdítjük el Szalai álláspontját, ha a fentiekhez hozzátesszük, hogy a konkrét szociológiai kutatást végző nem szakembernek sem kell feltétlenül Darwinnak vagy Egon Erwin Kischnek lennie ahhoz, hogy munkája eredményes legyen. A történelmi materializmus alaptételeit szem előtt tartó, kutatásai célját és programját esetleg szakemberrel megbeszélő nem szakember is végezhet jó konkrét szociológiai felvételezést, ha kutató szenvedéllyel és lelkiismeretes elmélyüléssel lát munkához.

Rácz Győző

A nyelv- és irodalomtudomány időszerűsége

A *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* legújabb kötetében (1962. 1. szám) Jakó Zsigmond közreadja Ródi Cseh István 1507-ben kelt, s a kolozsvári polgárság korai élénk írásbeliségét tükröző végrendeletét. Innen való ez az ódon-szép mondat: „Az tobyt mynt Ezust marhamat myndenemet hagyom az peternek, hog tanytassag es az Eskolat el ne hagyassak vele.“ Hát ez a leghaladóbb hagyomány: gondoskodás az utódokról, hogy tanuljanak és hűek is maradjanak iskolájukhoz.

Valóban, az a hatalmas méretű kulturális forradalom, mely a Román Népköztársaság egész lakosságát átjárja, fokozott megbecsülést szerez művelődésünk múltbéli fejlődés-eredményei számára is. Magyar nyelvű akadémiai folyóiratunk vaskos (234 lapnyi) új kötetében örömmel fedezzük fel, hogy hazai magyar nyelvészeink kutatásai mellett megnövekedett mértékben jelentke-

zik irodalomtörténészeink eredeti forrásközlése.

Mint eddig minden számban, ezúttal is földrajzilag széleskörűen, tematikailag sokoldalúan vonul fel a nyelvjáráskutatók gárdája. Márton Gyula, Vámos Mária, Gálffy Mózes, B. Gergely Piroska, Teiszler Pál, Balogh Dezső és Murádin László idevágó szakírásai egységes iskolát képviselnek. Feltűnő Szabó T. Attila erdélyi oklevélszótári anyaggyűjtésének példás szótörténeti levezetése: román eredetű *kaláka* szavunkat úgy veszi tüzetes vizsgálat alá, hogy ez a vizsgálat „a magyar nyelvtudomány érdekein túl a román nyelv kutatói számára is némi tanulsággal járhatson“.

Irodalomtörténészeink témakörébe nyúlik át Szabó Zoltán érdekes közleménye az irodalmi nyelv fogalmáról s beszámolója mind a román, mind a magyar stilisztikai kutatások legújabb eredményeiről. Nyilvánvalóan itt adódik a folyóirat időszerű feladata: az egységes, közös, normatív jellegű irodalmi nyelvhasználat tudományos ápolása, túl a népnyelvi iskola helyi és részlet-kérdésein.

A marxista szemlélet behatolása a folklórhoz meggyőzően dokumentálódik Antal Árpád tanulmányában, melyből a félszázada ismeretes Balog Józsi-ballada történeti keletkezését, írásbeli és szóbeli terjedését, változásait, majd szét-eresztését ismerjük meg. Szigeti József eredeti Mikes Kelemen-kézirat felfedezésével ajándékozza meg irodalomtörténetünket, s felhívja egyúttal figyelmünket a középiskolai könyvtárak gazdag forrásanyagára. Engel Károly Reviczky Gyula egy ismeretlen levelét közli a Márki Sándor-hagyatékából. Jakó Zsigmond a már említett 1507-es végrendeleten kívül három XVI. századbeli magyar verset mutat be a gyulafehérvári Baththyány-könyvtárban végzett könyvtörténeti kutatásainak anyagából. A gazdag magyar irodalomtörténeti anyagot értékesen egészítik ki a román vonatkozású közlések, így **Benkő András** Szlovákiában felfedezett román dallamokat ismertet egy XVIII. századi gyűjteményből, V. Szendrei Júlia pedig a reformkor szónokának és publicistájának, Kazinczy Gábornak 1841-ben a Havasalföldről írt kulturális beszámolójára hívja fel a figyelmet.

Mai tárgykörig egyedül Nagy István merészkedik el *Iffjúsági prózánk néhány jelenségéről* című tanulmányában. Értékes elemzést kapunk itt a hazai magyar ifjúsági irodalom pozitívumairól és negatívumairól, bár a szerző nem egy ellentmondása arra figyelmeztet, hogy az ifjúsági irodalomról a Korunk hasábjain lezajlott vitával sem zárult még le a helyes kritikai álláspont kialakítása. Nagy István elutasító magatartása Benedek Elek népmeséivel szemben külön vizsgálatra szorul. Mindenesetre: ezzel a tanulmánnyal jut el akadémiai folyóiratunk a mába, s ha az eddig elért eredmények gazdagítását kívánjuk, elsősorban éppen a mai témakörre való határozottabb átterést szorgalmazzuk. A folyóirat nyilvánvalóan igyekszik behozni időbeli késéseit, s jólesik felfigyelnünk arra, hogy egyidejűleg tartalmi elmaradásait is felszámolja.

B. E.

Grafika és korszerű szemlélet

Mi az oka annak, hogy századunkban a grafika népszerűsége — alkotói és művelői szempontból egyaránt — hallatlanul megnövekedett? És hogyan csatlakozik — legalábbis jó része — mindin-

kább az irodalomhoz, illusztráció formájában? Mi volt a kapcsolat az idők folyamán grafika és művész, grafika és valóság, grafika és közéletiség között? És mi a helyzet ma?

Nem mondvascinált, hanem korunk művészi életében mind gyakrabban feltett, eddig kevésbé tisztázott kérdések ezek. A *Démocratie Nouvelle* című francia marxista világnézeti folyóirat éppen ezeket a — művészek és közönség irányából jövő — helyel-közzel, alkalomszerűen történő megnyilatkozásokat, problémafelvetéseket, nemzetközi vitákat szeretné nagyszabású ankét keretében összefogni, egyeztetni, rendszerezni.

Az ez évi folyam első számában Pierre Villette francia kritikus indítja az értékesnek ígérkező vitát, s felvázolja azokat a legfontosabb problémákat, amelyeket az ankét folyamán tisztázni szeretnének. Előljáróban leszögezi, hogy a grafika nem a modern kor találmánya, hanem az emberi művészet megjelenésének egyik legelső formája. Ugyanakkor pedig ösztönös megismerési, gondolkodásfejlesztő iskolát jelentett a primitív ember számára. Hasonló jelenség figyelhető meg — persze más tényezők jelentkezésével — a valósággal ismerkedő

Edouard Pignon: Boglyarakás